

innowacjespoleczne.org.pl

Oswajanie dorosłości

program szkoleniowy dla specjalistów pracujących
z osobami z niepełnosprawnością intelektualną

1. Do kogo jest adresowana innowacja?

- do osób na co dzień pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną w warsztatach terapii zajęciowej (WTZ), domach pomocy społecznej (DPS), środowiskowych domów samopomocy (ŚDS): terapeutów, instruktorów i opiekunów
- do osób z niepełnosprawnością intelektualną (OzNI) uczęszczających do WTZ, DPS, ŚDS

2. Na jaki problem społeczny odpowiada?

Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnością określa minimalne wymagania w zakresie praw osób niepełnosprawnych i wskazuje cele, do których należy dążyć. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło ogólną normę postępowania odnoszącą się do ochrony i zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności.

Z badań dotyczących seksualności i rodzicielstwa osób z niepełnosprawnością intelektualną realizowanych na przestrzeni ostatnich dekad wynika m.in., że OzNI chcą zakładać rodziny, chcą być rodzicami, chcą przeżywać swoją seksualność i podejmują zachowania seksualne¹.

---

¹ A. Czus, W. Otrębski, *Seksualność osób niepełnosprawnych umysłowo – wyzwanie dla metodologii badań i praktyki psychologicznej* [w:] *Oblicza psychologii klinicznej*, Sopot 2014; A. Żyta, *Małżeństwa i rodzicielstwo osób z niepełnosprawnością intelektualną – wyzwania współczesności*, *Edukacja Dorosłych*, nr 2, 2013; I. Fornalik, *Osoby niepełnosprawne – niektóre właściwości rozwoju i funkcjonowania seksualnego*, [w:] *Człowiek niepełnosprawny. Rodzina i praca*, red. M. Kościelska, A. Bassam, Bydgoszcz 2004; U. Bartnikowska, A. Chyła, K. Ćwirynkała, *Kobiety z niepełnosprawnością intelektualną w roli matki: perspektywa zagrożeń*, *Niepełnosprawność*, nr 13, 2014.

Innowacja **Oswajanie dorosłości**, czyli program szkoleniowy *Zastosowanie symulatora niemowlęcia w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną* to oddolna inicjatywa rodziców OzNI, wynikająca z potrzeb i problemów, takich jak:

- deficyt dostępnych metod pracy dotyczącej sfery seksualnej OzNI oraz ich rodzicielstwa
- brak podręcznika zawierającego program pracy wykorzystującej symulator niemowlęcia, przygotowanego z myślą o OzNI
- stereotypowe asekualne, infantrylne postrzeganie OzNI i możliwości ich rodzicielstwa
- powszechne wykluczanie możliwości pełnienia przez OzNI roli rodzicielskich lub opiekuńczych (jako ciocia, wujek)
- potrzeba tworzenia społeczeństwa i środowiska otwartego dla wszystkich, włączającego i wyróżniającego szanse

fot. Tomek Meuś

3. Opis innowacji

Skąd pomysł?

Faktem jest, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną chcą pełnić te same role społeczne jakie obserwują w życiu codziennym. Mają takie same potrzeby seksualne jak osoby w normie intelektualnej, chcą zawierać małżeństwa i mieć dzieci.

Terapeuci, edukatorzy, pracownicy socjalni, asystenci rodziny na co dzień pracujący w WTZ, ŚDS, DPS, OPS lub w innych miejscach borykają się z pytaniem, w jaki sposób pracować z podopiecznymi, aby seksualność człowieka stała się dla nich tematem zrozumiałym. Specjalistom często brakuje nie tylko szkoleń zwiększających kompetencje w tym zakresie, ale także narzędzi potrzebnych do przeprowadzenia terapii zaznajamiającej OzNI z rolą rodzica.

Innowacja **Oswajanie dorosłości** powstała na bazie wielu zawodowych i osobistych doświadczeń innowatorów związanych z Gdyńską Fundacją Dom Marzeń, którzy wykorzystując własne zasoby i we współpracy z dr Izabelą Fornalik postanowili stworzyć program szkoleniowy poszerzający o te umiejętności kwalifikacje specjalistów zajmujących się OzNI.

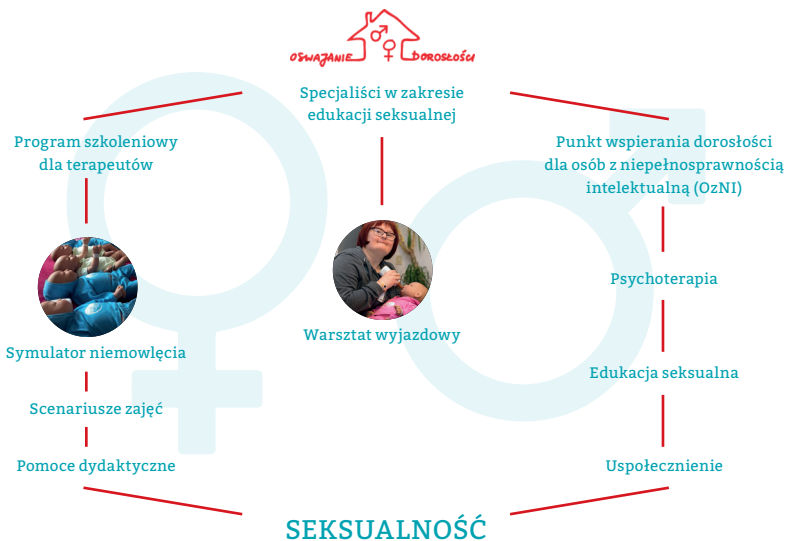
Istota innowacji

Istotą innowacji jest program szkoleniowy, który przygotowuje terapeutów do pracy z OzNI przy wykorzystaniu symulatora niemowlęcia. Symulatorem jest lalka z wbudowanym minikomputerem ze specjalnym oprogramowaniem imitująca zachowania noworodka. Symulacja opieki nad dzieckiem jest metodą edukacyjną, odtwarzającą rzeczywistą opiekę nad dzieckiem w sztucznie wytworzonych warunkach, co umożliwia odbiorcom przeżywanie i doświadczanie roli rodzica i opiekuna, jednocześnie przygotowując ich do odpowiedzialnego podejścia do opieki nad niemowlęciem. Operatorem symulatora jest terapeuta/edukator/opiekun, który dobierając odpowiednią wersję programu i odczytując jego rezultaty jest w stanie ocenić postępy edukacyjne podopiecznego.

Na innowację **Oswajanie dorosłości** składają się:

1. Program szkoleniowy dla specjalistów pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną – dostarcza podstawowe informacje dot. problematyki rodzicielstwa i seksualności OzNI, obsługi symulatora niemowlęcia, zastosowania symulatora niemowlęcia w pracy terapeutycznej, scenariusze zajęć.
2. Warsztat wyjazdowy – oferta szkoleniowa skierowana do specjalistów pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób z niepełnosprawnością intelektualną.
3. Punkt konsultacyjny – działalność realizowana przez specjalistów w zakresie edukacji seksualnej przeszkolonych w ramach innowacji. Punkt konsultacyjny organizuje indywidualne konsultacje, terapię i diagnostykę OzNI w zakresie zaburzeń seksualnych, a także grupowe szkolenia i zajęcia edukacyjne w ośrodkach wsparcia dla OzNI.

GDYŃSKA FUNDACJA „DOM MARZEŃ”

Innowacja krok po kroku

1. Rekrutacja

- kandydatów na specjalistów pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną
- osób z niepełnosprawnością intelektualną

2. Szkolenia

- Szkolenie teoretyczne dla specjalistów w zakresie edukacji seksualnej w Pomorskim Parku Naukowo-Technologicznym w Gdyni
Realizacja programu szkoleniowego rozpoczyna się zaznajomieniem specjalistów (terapeutów/opiekunów/edukatorów) z regułami działania symulatora niemowlęcia, opisaniem specyfikacji technicznej, omówieniem zasad funkcjonowania. Jest to niezbędna baza do prawidłowego przeprowadzenia warsztatu wyjazdowego.
- Warsztat wyjazdowy dla OzNI i specjalistów w zakresie edukacji seksualnej
W warsztacie biorą udział zarówno OzNI, którzy zdobywają wiedzę i umiejętności pracując z symulatorem, jak i specjaliści (terapeuci, opiekunowie, edukatorzy), uczący się wspierania podopiecznych podczas tych zajęć. Organizatorzy muszą zadbać o to, aby OzNI mogli w każdej chwili skorzystać ze wsparcia psychologa czy psychoterapeuty. Ważnym elementem warsztatu jest przepracowanie emocji towarzyszących opiece nad symulatorem, tak aby nie wywołały negatywnych skutków. Należy pamiętać, że cały program ma na celu edukację.

3. Program szkoleniowy

- Realizacja i analiza badań własnych
- Narzędzia, pomoce dydaktyczne i scenariusze zajęć
- Film

Innowatorzy testując innowację przygotowali sześć scenariuszy zajęć realizowanych podczas warsztatu wyjazdowego. Pierwszy dotyczy zasad funkcjonowania symulatora niemowlęcia, każdy następny szczegółowo omawia temat z dziedziny seksualności, pielęgnacji, relacji, asertywności, bezpieczeństwa, higieny osobistej i usamodzielniania.

fot. Fundacja Dom Marzeń

Zdobywanie kolejnych umiejętności jest dokumentowane w dzienniczku uczestnika warsztatu. To tam OzNI biorące udział w warsztacie wpisują własną ocenę jakości wykonanej czynności przy wsparciu opiekuna, który w razie potrzeby pomaga uczestnikowi wyrazić jego odczucia.

Cały proces niesie ze sobą wiele emocji, które pozytywnie wpływają na społeczne funkcjonowanie OzNI oraz budowanie relacji opiekun–uczestnik, która nabiera cech partnerskich opartych na dużym zaufaniu. To daje szerokie pole do dalszej pracy.

Prawdziwe emocje towarzyszące innowacyjnemu szkoleniu oraz dojrzałe i odpowiedzialne podejście osób z niepełnosprawnością intelektualną do konkretnych problemów związanych z opieką, ich reakcje w sytuacjach stresu i zmęczenia są dowodem na pełne zaangażowanie w realizację zadania, jakim jest opieka nad symulatorem.

Od wielu lat pracuję z osobami niepełnosprawnymi, a mimo to ten warsztat wyjazdowy był dla mnie nowym doświadczeniem i przeżyciem. Wiedziałem, że OzNI lepiej funkcjonują na wyjazdach, natomiast ten [warsztat] udowodnił, że OzNI potrafią być samodzielni, opiekuńczy i odpowiedzialni przy pełnieniu roli opiekuna symulatora niemowlęcia. Mimo tylu lat [wspólnej pracy] wciąż mnie zaskakują.

Koordinator wyjazdu

Mimo, iż to jest kolejne działanie symulatorem, to pierwszy raz mogłam zaobserwować pracę z psychoterapeutkami. Widziałam jak podchodzą do osoby niepełnosprawnej w sytuacji kryzysowej, jak wygląda rozmowa, jak wygląda podejście.

Specjalistka

Biegłość w obsłudze symulatorów. Moglibyśmy czerpać z siebie dużo. To szkolenie było wyjątkowe.

Specjalistka

Ja po raz pierwszy pracowałam z symulatorem, ale cenne jest to, że możemy z dziewczynami się wymieniać wrażeniami, mamy możliwość przeżywania tego razem. Bo to nie jest tak, że się odbębnią tę robotę. My non-stop byliśmy we wszystkim razem, i my, i oni.

Specjalistka

My, rodzice cały czas nie rozumiemy, że nasze niepełnosprawne dzieci są do bardzo wielu rzeczy zdolne. Na przykład po tym wyjeździe udało nam się załatwić z córką sprawę, której nie moglibyśmy rozwiązać od pół roku. Tylko dlatego, że potraktowaliśmy ją jako dorosłą osobę, powiedzieliśmy jej, że musi podjąć decyzję jak dorosły człowiek i pierwszy raz widzieliśmy nasze dziecko w takiej sytuacji – kiedy się mocno i poważnie zastanowiła nad decyzją, i jak ją już podjęła, to ją konsekwentnie realizowała. Było to dla nas bardzo ważne.

Rodzice osoby z niepełnosprawnością intelektualną

fot. Tomek Meuś

W pierwotnym założeniu celem projektu było przygotowanie programu szkoleniowego oraz czterech specjalistek, które miały pełnić rolę szkoleniowców. Program, specjaliści oraz oferta szkoleniowa miały być głównym rezultatem testowania innowacji. Jednym z etapów testowania był warsztat wyjazdowy, w którym wzięli udział OzNI, kandydatki na specjalistów, dr Izabela Fornalik oraz innowatorzy. W wyniku warsztatu, zamiast planowanej oferty szkoleniowej powstała oferta warsztatów wyjazdowych, w których mogą uczestniczyć zarówno OzNI, jak i terapeuci.

Realizacja innowacji stała się inspiracją do dalszych działań Gdyńskiej Fundacji Dom Marzeń w obszarze seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną, czego owocem stał się punkt konsultacyjny.

4. Kto za tym stoi?

Autorami, realizatorami i koordynatorami pomysłu są osoby na co dzień pracujące w Gdyńskiej Fundacji Dom Marzeń. Jednym z celów statutowych fundacji jest inicjowanie i wspieranie nowatorskich rozwiązań w różnorodnych dziedzinach życia społecznego, a szczególnie w ochronie praw i wolności człowieka i obywatela w ochronie życia rodzinnego i profilaktyki społecznej.

Katarzyna Karczewska – pomysłodawczyni innowacji, założycielka i prezes Gdyńskiej Fundacji Dom Marzeń. Ukończyła wydział architektury na Politechnice Gdańskiej. Od 20 lat działa aktywnie na rzecz wspierania osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. Prywatnie – żona i mama czterech córek. Najstarsza z nich, Marta to osoba z niepełnosprawnością intelektualną.

Sławomir Matuszak – pracuje w Gdyńskiej Fundacji Dom Marzeń jako główny specjalista ds. NGO. Z wykształcenia socjolog i pedagog. Od 13 lat pracuje z OzNI łącząc pasję z pracą jako muzykoterapeuta. Przez 8 lat pełnił funkcję prezesa organizacji pozarządowej działającej na rzecz rozwoju i promocji kultury.

fot. Iwona Wojdowska

Grono specjalistów zaangażowanych w proces budowania programu:

dr Izabela Fornalik, Anna Janowska, Paulina Nowogrodzka, Anna Pułjan-Laudańska, Marta Wilamowska.

5. Kontakt

<https://www.innowacjespoleczne.org.pl/oswajanie-doroslosci>

Gdyńska Fundacja Dom Marzeń

ul. Lipowa 19, Gdynia

tel. 48 58 629 19 56

mail: biuro@dommarzen.org.pl

www.dommarzen.org.pl

Tekst: Anna Ratajczak, Katarzyna Karczevska, Sławomir Matuszak

Redakcja: Ewa Rościszewska

Projekt i skład: Kotbury, www.kotbury.pl

Fotografia na okładce: Tomek Meuś

Maj 2019

